

Напрямок: Цивільне право і цивільний процес;
сімейне право; міжнародне приватне право.

Котвяковський Ю.О., старший викладач
Сумського національного аграрного університету
м. Суми, Україна

ДО ПИТАННЯ ПРО ПІДСТАВИ ВІДМОВИ У ВИДАЧІ ВИКОНАВЧОГО ДОКУМЕНТА НА РІШЕННЯ ТРЕТЕЙСЬКОГО СУДУ

Конституція України гарантує кожній особі можливість будь-якими не забороненими законом способами захищати свої права, свободи та інтереси від порушень і протиправних посягань. Дане конституційне положення передбачає можливості захисту як шляхом звернення до державного суду, так і використання альтернативних механізмів вирішення спорів, зокрема у сфері третейського судочинства. Третейський порядок розгляду справ має ряд переваг перед державним судом. Такі переваги пов'язані з оперативністю розгляду спорів на основі компромісу, з меншими фінансовими витратами для сторін та добровільністю виконання рішень третейського суду.

Разом з тим, ефективність захисту прав та охоронюваних законом інтересів в сфері третейського судочинства пов'язується перш за все з оперативністю та добровільністю виконання судових рішень, що передбачено ст. 55 Закону України «Про третейські суди» [1].

Однак, як свідчить практика, непоодинокими є випадки відмови боржника від добровільного виконання рішення, що змушує стягувача вдаватись до примусового виконання рішення третейського суду.

В той же час, примусове виконання будь-якого судового рішення, у тому числі і третейського, можливе лише у разі наявності виконавчого листа виданого компетентним судом. Розглядаючи дане питання суд повинен перевірити наявність підстав для відмови у видачі виконавчого документа. Їх

вичерпний перелік визначений ч. 6 ст.56 Закону України «Про третейські суди» та ст. 389-10 Цивільного процесуального кодексу України [1; 2].

Однією з таких підстав є недійсність третейської угоди. Відповідно до ст. 12 Закону України «Про третейські суди» третейська угода може бути укладена у вигляді третейського застереження в договорі, контракті або у вигляді окремої письмової угоди. Якщо сторони не домовилися про інше при передачі спору до постійно діючого третейського суду, а також при вказівці у третейській угоді на конкретний постійно діючий третейський суд. При цьому регламент такого третейського суду розглядається як невід'ємна частина третейської угоди.

Третейська угода укладається у письмовій формі. Угода вважається укладеною за умови підписання її сторонами. Вона також може бути укладена шляхом обміну листами, повідомленнями по телетайпу, телеграфу або з використанням засобів електронного чи іншого зв'язку, що забезпечує фіксацію такої угоди, або шляхом направлення відзиву на позов, в якому одна із сторін підтверджує наявність угоди, а інша сторона не заперечує проти цього. Третейська угода має містити відомості про найменування сторін та їх місцезнаходження, предмет спору, місце і дату укладання такої угоди.

Посилання у договорі, контракті на документ, який містить умову щодо розгляду спору у третейському суді, є третейською угодою у разі якщо договір укладений у письмовій формі, і це посилання є таким, що робить третейську угоду частиною договору [1]. У разі недодержання вказаних правил третейська угода є недійсною, що тягне за собою скасування третейського рішення або відмову у видачі виконавчого документа.

Безумовно, суд повинен би був відмовити заявникові у видачі виконавчого документа якщо б було наявним рішення компетентного суду про визнання третейської угоди недійсною. В той же час, очевидним є той факт, що в законодавстві на сьогодні відсутнє чітке регулювання питання, щодо необхідності перевірки компетентним судом відповідності третейської угоди

вимогам закону, у процесі розгляду заяви про видачу виконавчого документа на рішення третейського суду.

Разом з тим, заява про видачу виконавчого листа подається особою, на користь якої ухвалено рішення третейського суду. У зв'язку з чим, така особа зацікавлена перш за все не у перевірці третейської угоди щодо її законності, а у найшвидшому отриманні виконавчого документа та примусовому виконанні рішення третейського суду. Сам же суд прямо законом не зобов'язується за власної ініціативи здійснювати перевірку третейської угоди на предмет її законності.

Таким чином, обов'язок, по доказуванню недійсності третейської угоди, покладається на боржника, і з цих підстав боржник повинен бути присутнім при вирішенні питання про видачу виконавчого документа компетентним судом.

В той же час, практика показує, що розгляд справ про видачу виконавчого документа на рішення третейського суду, часто здійснюється за відсутності боржника, оскільки, відповідно до ч. 1 ст. 389-9 ЦПК України, неявка сторін чи однієї із сторін, належним чином повідомлених про час і місце розгляду справи, не перешкоджає судовому розгляду заяви.

Дослідження практики розгляду заяв про видачу виконавчого документа на рішення третейського суду дозволяє зробити висновок про неоднорідність підходів судів до вирішення питання про перевірку відповідності третейської угоди вимогам закону, за відсутності відповідних клопотань зацікавлених осіб.

Так, Дніпровським районним судом м. Києва 10 червня 2015 року було розглянуто заяву представника Публічного акціонерного товариства «Ідея Банк» до ОСОБА_1 про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення Постійно діючого третейського суду при Асоціації українських банків про стягнення з ОСОБА_1 на користь Публічного акціонерного товариства «Ідея Банк» заборгованості за кредитним договором.

У ході розгляду судом було встановлено, що третейське застереження в кредитному договорі між ОСОБА_1 і ПАТ «Ідея Банк» було укладено в

порушення вимог пункту 14 частини першої статті 6 Закону України "Про третейські суди", і в цій частині кредитний договір слід визнати недійсним. Третейську угоду, викладену у вигляді третейського застереження в Кредитному договорі, визнано нікчемною відповідно до закону, а справу, у якій прийнято рішення третейського суду, не підвідомчою третейському суду, у зв'язку з чим у видачі виконавчого документа було відмовлено[3].

Таким чином, судом за власною ініціативою здійснено перевірку дійсності третейської угоди у ході розгляду питання про видачу виконавчого документа на третейське рішення.

Одночасно у практиці розгляду таких справ спостерігається також інший підхід, відповідно до якого суд не здійснює перевірку відповідності третейської угоди вимогам закону, а лише констатує факт відсутності судового рішення про визнання третейської угоди недійсною на час розгляду питання про видачу виконавчого документа.

Так, Новозаводським районним судом міста Чернігова 26 травня 2016 року розглянуто заяву кредитної спілки «ГАРАНТІЯ - КРЕДИТ» про видачу виконавчого документа на підставі рішення Постійно діючого Третейського суду при Асоціації «Юрбізнескон» по цивільній справі за позовом кредитної спілки «ГАРАНТІЯ - КРЕДИТ» ОСОБА_1, ОСОБА_2, ОСОБА_3 про стягнення заборгованості за кредитним договором.

У ході розгляду судом було встановлено, що на день ухвалення рішення за заявою про видачу виконавчого листа, рішення третейського суду судом не скасовано; справа, у якій прийнято рішення третейського суду підвідомча третейському суду відповідно до ст. 6 Закону України «Про третейські суди»; строк для звернення за видачею виконавчого листа до суду не пропущений; рішення третейського суду прийнято у спорі, передбаченому третейською угодою не виходить за межі третейської угоди; третейська угода, на час розгляду справи не визнана недійсною; відомостей про порушення законодавства щодо формування складу третейського суду, на час розгляду справи, у суду немає.

У зв'язку з вказаним, суд прийшов до висновку, що заява про видачу виконавчого документа підлягає задоволенню, оскільки відсутні підстави для відмови у видачі виконавчого листа, передбачені ч.6 ст. 56 Закону України «Про третейські суди», ст. 389-10 ЦПК України[4].

Наявність суперечливої судової практики у однорідних правовідносинах свідчить про недосконалість правового регулювання процедури розгляду питання щодо видачі виконавчого документа на рішення третейського суду.

Виходячи з викладеного слід зазначити що, компетентний суд, видаючи виконавчий документ на третейське рішення, фактично надає згоду на примусове виконання рішення, яке ним не приймалося. По суті, третейське рішення є наслідком угоди сторін про розгляд їх спору у третейському суді. Саме тому, чинність третейського рішення та можливість його примусового виконання безпосередньо пов'язані з дійсністю третейської угоди.

У зв'язку з цим, вважаємо, що компетентний суд у ході розгляду питання про видачу виконавчого документа на третейське рішення повинен перевірити відповідність третейської угоди вимогам закону незалежно від наявності відповідного клопотання зацікавленої сторони. З цих підстав, вважаємо доцільним доповнити статтю 389-9 ЦПК України частиною 5 у наступній редакції: «При розгляді заяви про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду, компетентний суд розглядає питання щодо відповідності третейської угоди вимогам Закону України «Про третейські суди».

Реалізація такого підходу, на наш погляд, дозволить усунути суперечливість судової практики у справах про видачу виконавчих документів на рішення третейських судів та підвищити ефективність захисту прав та законних інтересів сторін третейського розгляду.

Література:

1. Закон України «Про третейські суди» від 11.05.2004 р.// ВВР, 2004, №35, ст. 412.

2. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р.// ВВР, 2004, N 40-41, 42, ст.492.
3. Ухвала Дніпровського районного суду м. Києва від 10 червня 2015 р. по справі № 755/10145/15-ц [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/45007899>
4. Ухвала Новозаводського районного суду м. Чернігова від 26 травня 2016 р. по справі №6/751/205/16 [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/57951807>